

Mgr Ewelina Idziak

Tytuł rozprawy: **Postawy gospodarstw domowych w aspekcie oszczędności i inwestycji alternatywnych**

„Jeżeli najbardziej nawet pracowita ludność, zamieszkująca najbardziej żyzne terytorium, cały swój wysiłek włoży w produkcję dóbr konsumpcyjnych i będzie konsumować produkty zaraz po tym, jak powstaną, to szybko się okaże, że nawet największy wysiłek nie wystarczy, aby wyprodukować podstawowe dobra potrzebne do życia ...”¹

W. Nassau Senior

Punktem wyjścia i inspiracją do rozważań podjętych w przedmiotowej dysertacji była chęć zgłębienia do tej pory wrażliwego tematu, jakim są prywatne oszczędności gospodarstw domowych, a w szczególności sposoby podejmowania decyzji jak i chęć inwestowania w sposób alternatywny.

Przedmiotowa rozprawa na podstawie studiów literaturowych oraz badania ankietowego konfrontuje zebrane informacje z wiedzą na temat oszczędności gospodarstw domowych z uwzględnieniem inwestycji alternatywnych. Celem dysertacji jest określenie cech charakterystycznych gospodarstw domowych korzystających z różnego typu inwestycji. Problem badawczy ujęty w pracy dotyczy zakresowo pozyskania informacji, jakie są zachowania gospodarstw domowych w obszarze oszczędności, inwestycji, skłonności do ryzyka oraz postaw dotyczących inwestycji alternatywnych.

Celem naukowym niniejszej pracy jest identyfikacja cech wpływających na sposób gromadzenia oraz inwestowania oszczędności przez gospodarstwa domowe. W szczególności, celowi temu służy identyfikacja gospodarstw domowych, które już dokonały inwestycji alternatywnych lub wyraźnie wskazują na potencjalne zainteresowanie nimi. Zgromadzone informacje na temat: oszczędności, inwestycji, skłonności do ryzyka oraz poziomu wiedzy w zakresie inwestycji alternatywnych, a także zbiór charakterystyk gospodarstw domowych, stanowiły podstawę analiz, które pozwoliły lepiej zrozumieć mechanizmy podejmowania decyzji inwestycyjnych przez gospodarstwa domowe.

¹ W. Nassau Senior, *An Outline of the Science of Political Economy* (1836), University Press of the Pacific 2002, s. 58.

Głównym celem naukowym przedmiotowej pracy jest odpowiedź na pytanie:

„Jakie są postawy gospodarstw domowych dotyczące oszczędności i inwestycji - w tym z podziałem inwestycji na inwestycje tradycyjne oraz inwestycje alternatywne?”

Na podstawie rozwijanej w ramach dysertacji tematyki zweryfikowano, hipotezę główną, stanowiącą iż:

„Uzyskiwany dochód przekłada się na korzystanie z innowacyjnych rozwiązań finansowych i poszukiwanie nowych możliwości inwestycyjnych przez gospodarstwa domowe.” Hipoteza potwierdzona.

Uszczegółowieniem hipotezy głównej są hipotezy pomocnicze:

H1. Gospodarstwa wysoko uposażone poszukują nowych form lokowania nadwyżek finansowych. Hipoteza potwierdzona.

H2. Kluczowym czynnikiem decydującym o skorzystaniu z inwestycji alternatywnych jest wysoki dochód. Hipoteza potwierdzona.

H3. Pozytywne doświadczenia w dotychczas zrealizowanych inwestycjach wzmacniają zainteresowanie inwestycjami alternatywnymi. Hipoteza odrzucona.

H4. Gospodarstwa domowe prowadzące działalność gospodarczą wykazują większą skłonność do ryzyka. Hipoteza potwierdzona.

Pytania badawcze pomocnicze postawione w pracy to:

1. Jakie są cechy wpływających na sposób gromadzenia oraz wydatkowania oszczędności przez gospodarstwa domowe?
2. W jaki sposób oszczędzają gospodarstwa domowe?
3. W jakie instrumenty inwestycji klasycznych inwestują gospodarstwa domowe?
4. W jakie instrumenty inwestycji alternatywnych inwestują gospodarstwa domowe?

W pracy zrealizowano także szereg założonych celów, takich jak cele teoretyczne, poznawcze, metodyczne i wdrożeniowe.

Cele teoretyczne:

- identyfikacja gospodarstwa domowego, jako podmiotu o istotnym znaczeniu dla gospodarki;
- przegląd i analiza definicji gospodarstwa domowego;

- identyfikacja oszczędności gospodarstw domowych;
- identyfikacja wybranych form inwestycji
- identyfikacja alternatywnych form inwestycji.

Cele teoretyczne zostały zrealizowane poprzez analizę literatury i przedstawienie wyników tychże studiów w rozdziałach teoretycznych dysertacji.

Cele poznawcze:

- wskazanie i opisanie sposobów podejmowania decyzji przez gospodarstwa domowe w zakresie oszczędności i inwestycji;
- wskazanie determinant wpływających na podejmowane decyzje gospodarstw domowych w zakresie oszczędności i inwestycji;
- identyfikacja sposobów inwestowania najczęściej wybieranych przez gospodarstwa domowe.

Cele poznawcze zostały zrealizowane poprzez analizę danych zebranych w drodze badania kwestionariuszem ankietowym. Analiza i wyniki badań zostały przedstawione w rozdziałach praktycznych (rozdział 4 i 5).

Cele metodyczne:

- weryfikacja możliwości wykorzystania metod ilościowych do pomiaru wpływu cech demograficznych i dochodu na sposób podejmowania decyzji przez gospodarstwa domowe;
- weryfikacja możliwości stworzenia matrycy charakteryzującej kluczowe cechy gospodarstw domowych wpływające na podjęcie decyzji związanych z inwestycjami alternatywnymi.

Cele metodyczne zostały zrealizowane poprzez wykorzystanie metod statystycznych w celu wykonania analizy danych oraz uzyskania wniosków z przeprowadzonego badania. Ponadto, na podstawie wyników badań zbudowano trzy matryce cech charakteryzujących gospodarstwa domowe podejmujące decyzje finansowe dotyczące oszczędności i inwestycji.

Cel wdrożeniowy:

- możliwość wykorzystania informacji udzielonych przez gospodarstwa domowe dotyczących procesu podejmowania decyzji inwestycyjnych do stworzenia matrycy cech ułatwiającej dotarcie do klientów potencjalnie zainteresowanych inwestycjami alternatywnymi.

Cel wdrożeniowy może zostać zrealizowany poprzez wykorzystanie zbudowanych matryc charakteryzujących cechy gospodarstw domowych w zakresie oszczędności i inwestycji do stworzenia przez instytucje finansowe kampanii sprzedażowych skierowanych do gospodarstw domowych o określonych cechach, powodujących zwiększenie szansy na efektywną sprzedaż usług finansowych.

Zakres przedmiotowy dysertacji znalazł swoje odzwierciedlenie w układzie rozdziałów. Praca składa się z pięciu rozdziałów.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym: „Gospodarstwo domowe na rynku finansowym” autorka dokonała identyfikacji gospodarstwa domowego poprzez przedstawienie szeregu ujęć definicyjnych tego zagadnienia w ujęciu teoretycznym, klasyfikacji oraz podkreślono znaczenie gospodarstw domowych na rynku finansowym, opierając się na dostępnych źródłach literaturowych.

Rozdział drugi, zatytułowany „Oszczędności gospodarstw domowych” został poświęcony scharakteryzowaniu oszczędności jako szerokiego zagadnienia. W rozdziale skupiono się głównie na oszczędnościach w relacji z gospodarstwami domowymi.

Rozdział trzeci, zatytułowany „Wybrane inwestycje alternatywne jako przykład innowacyjnych usług finansowych” zawiera charakterystykę postaw gospodarstw domowych na rynku finansowym. Autorka przedstawiła w przedmiotowej pracy szereg ujęć oraz aspektów, proponowanych przez różnych autorów i instytucje oraz literaturę zagraniczną, tak aby jak najdokładniej uchwycić sedno i znaczenie rozróżnienia inwestycji tradycyjnych od alternatywnych.

Rozdział czwarty, zatytułowany „Postawy gospodarstw domowych w zakresie oszczędzania i inwestowania środków finansowych – w świetle badań empirycznych własnych” to głównie prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz weryfikacja hipotez badawczych, a także prezentacja wniosków końcowych płynących z badania.

Rozdział piąty, zatytułowany „Matryce cech charakterystycznych dla gospodarstw domowych - dotyczących oszczędzania, skłonności do inwestycji alternatywnych oraz tradycyjnych” to rozdział poświęcony uprządkowaniu zebranych w czasie studiów literaturowych i badania wiedzy, danych i informacji w celu stworzenia matrycy cech. W pierwszej części tego rozdziału zaprezentowano założenia wstępne matrycy. Natomiast, w

drugiej części przedstawiono propozycję matryc cech gospodarstw domowych dotyczących oszczędzania, skłonnościach do inwestycji alternatywnych oraz tradycyjnych.

Kwerenda literatury oraz badania empiryczne ilościowe pozwoliły zaprezentować wpływ poszczególnych najistotniejszych czynników na proces podejmowania przez gospodarstwa domowe decyzji w zakresie oszczędności i inwestycji oraz stworzyć trzy matryce charakteryzujące poszczególne obszary, takie jak:

Matryca A. Charakterystyka postaw gospodarstw domowych wobec oszczędności i inwestycji.

Matryca B. Charakterystyka postaw gospodarstw domowych korzystających z inwestycji tradycyjnych.

Matryca C. Charakterystyka postaw gospodarstw domowych korzystających z inwestycji alternatywnych.

Podsumowując można stwierdzić, iż podejmując próbę określenia ogólnie przeważających postaw wyłaniających się w drodze przeprowadzonego badania dostrzegamy, iż nadal wiodącą formą lokowania nadwyżek jest rachunek oszczędnościowy lub lokata, głównie w celu pokrycia kosztów związanych z przyjemnościami, hobby, wakacjami.

Wiodącymi formami inwestycji dla gospodarstw domowych inwestujących w sposób tradycyjny są: rachunek oszczędnościowy/lokaty (80,2%), bieżący rachunek a'vista (36,1%), polisy (23,6%), fundusze inwestycyjne (18%) oraz waluty (13,4%).

Wiodącymi formami inwestycji alternatywnych dla badanych gospodarstw domowych są: nieruchomości (57,7%), inwestycje emocjonalne (24,4%), własna firma (19,2%), kruszce inwestycyjne (9%) oraz biżuteria (9%).

Głównym powodem, dla którego gospodarstwa domowe gromadzą oszczędności jest zabezpieczenie się przed nieprzewidzianymi wydatkami, a środki finansowe pochodzą z pracy zawodowej oraz dodatkowych źródeł głównie wynajmu i dzierżawy. Osiągany dochód miał istotny wpływ na liczbę, typy oraz formy lokowania nadwyżek finansowych gospodarstw domowych.

Zyskowność podjętych przez siebie działań oceniają jako średnio zadawalającą. Gospodarstwa domowe nie korzystają z inwestycji tradycyjnych lub alternatywnych głównie z powodu zbyt małych nadwyżek finansowych. Natomiast dominującą postawą

charakteryzującą nastawienie do ryzyka jest postawa: „nie inwestuję, jeśli wiąże się to z ryzykiem utraty części mojego zainwestowanego kapitału”. Głównym powodem korzystania z inwestycji tradycyjnych jest bezpieczeństwo i możliwość ochrony kapitału (54%). Kolejnym równie istotnym powodem jest łatwość w obsłudze, na co wskazało nieco ponad 51% badanych gospodarstw domowych. Kolejnymi istotnymi powodami były: dostępność (48,2%), płynność (33,9%), wiedza (26,5%) oraz tymczasowe rozwiązanie (20,8%).

Przeważającym sposobem podejmowania decyzji w zakresie inwestycji alternatywnych jest konsultacja z partnerem/małżonkiem/doradcą (48,1%). Nieco mniej spotykanym sposobem podejmowania decyzji są: analiza dostępnych możliwości/ofert (24,7%) oraz spontaniczne podejmowana decyzja w związku z pojawiającą się okazją (23,4%). Najczęściej udział inwestycji alternatywnych stanowił od 0 do 20% wartości portfela inwestycyjnego gospodarstw domowych inwestujących w sposób alternatywny. Wśród gospodarstw domowych inwestujących w sposób alternatywny odmiennie niż w przypadku gospodarstw domowych korzystających z inwestycji tradycyjnych dominuje model niesystematycznego dokonywania inwestycji (64,4%). Gospodarstwa te akceptują 5 letni okres inwestycji, zatem jest z ich strony akceptacja inwestowania długoterminowego. Gospodarstwa domowe korzystające z inwestycji alternatywnych zakładają przewidywany poziom zyskowności w ramach dokonanych inwestycji na poziomie 6-10%. Głównymi powodami podjęcia inwestycji alternatywnych są bezpieczeństwo i możliwość ochrony kapitału. Dominuje bardzo dobra i raczej dobra ocena wyników dotychczasowych inwestycji alternatywnych. Gospodarstwa domowe deklarują, iż nie korzystają z innych doradców w kwestiach lokowania nadwyżek w inwestycje alternatywne. Badane gospodarstwa domowe oceniają, iż zdecydowanie realizują założony poziom zyskowności na podjętych inwestycjach alternatywnych, a co za tym idzie zdecydowanie nie żałują dokonanego wyboru, czego kontynuacją jest również chęć zainwestowania jeszcze raz w ten sam sposób. Wiodącą grupą społeczną dokonującą inwestycji alternatywnych są prowadzący działalność, pracujący na własny rachunek oraz rolnicy.

Intencją autorki jest, aby przedstawione w pracy analizy oraz ich wyniki były inspiracją do dalszych badań nad procesem podejmowania decyzji związanych z oszczędnościami i inwestycjami w gospodarstwach domowych. Autorka ma także nadzieję, że informacje na temat procesu podejmowania decyzji związanych z oszczędnościami i inwestycjami w gospodarstwach domowych ujawnione na podstawie badań i odzwierciedlone w matrycach cech mogą znaleźć zastosowanie w praktyce finansów.